

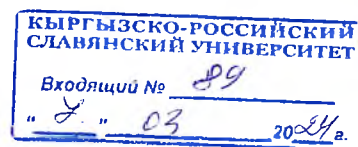
Ош мамлекеттик университети жана Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетине караштуу филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын коргоо боюнча түзүлгөн К 10.22.648 диссертациялык кеңештин изденүүчү Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин “У. Шекспирдин “Ричард III” чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” деген темада 10.02.20 – салыштырма-тарыхый, типологиялык жана тектештирме тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациялык ишине эксперттик комиссиянын мүчөсү ф.и.д., профессор Ч. К. Найманованын

КОРУТУНДУ ПИКИРИ

1. Диссертациялык кеңеште корголо турган кандидаттык иштин адистикке тиешелүүлүгү. Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин “У. Шекспирдин «Ричард III» чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” аттуу кандидаттык диссертациясы диссертациялык кеңештин багытына, ал эми изилдөө ишинин мазмуну, концептуалдык негизи 10.02.20 - тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистигине туура келет.

2. Изилдөөнүн максаты – У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык анализ жүргүзүү аркылуу англис тилинен кыргыз тилине көркөм текстти которуудагы лексикалык, грамматикалык, стилистикалык, тексттик жана концептуалдык өзгөчөлүктөрүн аныктоо. Бул максатты ишке ашыруу үчүн төмөнкүдөй милдеттер коюлду:

- 1) көркөм образды жана көркөм текстти лингвопоэтикалык өңүттө изилдөөнүн теориялык негиздерин аныктоо;
- 2) котормону текстке лингвопоэтикалык анализ жүргүзүүнүн предмети катары ордун белгилөө;
- 3) лингвопоэтикалык анализ берүүдө адекваттуулукту сактоо маселесин анализге алуу.

3. Изилдөөнүн актуалдуулугу. Чыгармалары дүйнөлүк шедеврге айланган У. Шекспирдин чыгармаларынын кыргыз тилинде берилиши, которуу процессиндеги лингвистикалык жана экстралингвистикалык релевантуулуктарды эске алуу менен, англис жана кыргыз дүйнөсүнүн тилдик сүрөтүнүн чагылдырылышы, автордук идея жана образдардын сыпатталышын лингвопоэтикалык анализдин чегинде аныктоого болот. Мына ушуга байланыштуу У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык анализ жүргүзүү **актуалдуу маселелерден** болуп саналат.

4. Диссертациялык иштин илимий жыйынтыктары.

4.1. Иштин диссертациялык изилдөөлөргө коюлуучу талаптарга жооп бере турган жаңылыгы. У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвистикалык жана экстралингвистикалык анализди лингвопоэтикалык стратификациянын негизинде жүргүзүлүшү жана текстин курамындагы стилистикалык каражаттардын жалпылыктарынын жана өзгөчөлүктөрүнүн аныкталышы болуп саналат.

1-жыйынтык. У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык талдоонун негизинде чыгармада берилген түштүн колдонулушу, андагы белгилердин жана башка маданий коддордун чечмелениши талданып, тексттин коммуникативдик, креативдик жана мнемоникалык функциялары аныкталган.

2-жыйынтык. Изилдөөдө У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын түпнускасында айтылган негизги ою, автордун жазуу стилине тиешелүү идеялык-көркөмдүк мазмуну, сюжеттик-композициялык түзүлүшү кыргыз тилиндеги көркөм каражаттары менен стилистикалык ийкемдүүлүгү аркылуу жеткиликтүү берилген.

3-жыйынтык. Лингвистикалык жана экстралингвистикалык релевантуулуктар У. Шекспирдин трагедиясын кыргыз тилине которууда чоң роль ойнойт, жана окурманга эстетикалык жана дидактикалык маанилерди тийгизет.

4-жыйынтык. У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосунда лексикалык, грамматикалык трансформациялар өзгөчө орунду ээлейт.

Ушул жыйынтыктарга карап аталган диссертациялык иште алгылыктуу илимий жаңылыктар, жаңы идеялар айтылган деп эсептөөгө болот.

4.2. Диссертацияда берилген ар бир илимий натыйжанын негизделүү жана тастыкталуу даражасы.

1-жыйынтык илимий жактан негизделген жана ишенимдүү, себеби У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосуна лингвопоэтикалык талдоонун негизинде поэмадагы түштүн колдонулушу, андагы белгилердин жана башка маданий коддордун чечмелениши, тексттин коммуникативдик, креативдик жана мнемоникалык функцияларынын аныкталышы жалпы тил илими боюнча илимий-теориялык булактардан алынган материалдарга таянуу жана аларга өз алдынча көз караш менен мамиле жасоонун негизинде чыгарылган (3.3).

2-жыйынтык илимий жактан негизделген жана ишенимдүү, анткени изилдөөнүн жыйынтыгында У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын түпнускасында айтылган негизги ой, автордун жазуу стилине тиешелүү идеялык-көркөмдүк мазмуну, сюжеттик-композициялык түзүлүшү кыргыз тилиндеги көркөм каражаттары менен стилистикалык ийкемдүүлүгү аркылуу жеткиликтүү берилгендиги репрезентациялык материалдарды талдоонун негизинде чагылдырылган (3.2).

3-жыйынтык ынанымдуу, анткени У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосундагы лингвистикалык жана экстралингвистикалык релеванттуулуктун ролу, окурманга тийгизген эстетикалык жана дидактикалык маанилери конкреттүү тилдик фактылардын мисалында каралган (3.6, 3.8).

4-жыйынтык илимий жактан негизделген жана ишенимдүү, анткени У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосунда

лексикалык грамматикалык трансформациялар изилдөөдө конкреттүү мисалдар менен көрсөтүлгөн (3.5, 3.6).

Ушул жыйынтыктарга карап аталган диссертациялык иште алгылыктуу илимий жаңылыктар, жаңы идеялар айтылган деп эсептөөгө болот.

4.3. Теориялык жана колдонмо багыттагы маселелерди чечүүдө изилдөөдөн алынган жыйынтыктардын наркы.

1-жыйынтык. У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосун талдоодо тектеш эмес (кыргыз жана англис) маданияттарда окшош жана окшош эмес образдарынын буга чейин изилдөөгө алынбагандыгы менен жаңы.

2-жыйынтык. Изилдөөнүн жыйынтыгында У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын түпнускасында айтылган негизги ой, автордун жазуу стилине тиешелүү идеялык-көркөмдүк мазмуну кыргыз тилинин көркөм сөз каражаттары аркылуу талдоого алынышы менен жаңы.

3-жыйынтык. У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосунун адекваттуулукка жетүү үчүн лингвистикалык жана экстралингвистикалык релеванттуулуктарынын белгилениши менен жаңы.

4-жыйынтык. У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясынын кыргыз тилиндеги котормосунда лексикалык грамматикалык трансформациялар анализдениши менен жаңы.

4.4. Квалификациялык белгилерге дал келиши.

1. Диссертациянын жыйынтыктарынын мүнөзү
  - 1.2. Илимдин тийиштүү тармагы үчүн олуттуу мааниге ээ маселелеринин жаңы чечилиши.
2. Диссертациянын жыйынтыктарынын жаңычылык деңгээли
  - 2.1. Жыйынтыктары жаңы деп эсептелет.
3. Диссертациянын жыйынтыктарынын баалуулугу
  - 3.2 Жогору.

4. Диссертациянын темасынын пландуу изилдөөлөр менен байланышы
  - 4.2. Тема тармактык программага, илимдер академиясынын же мекеменин тематикалык планына кирет.
5. Прикладдык мааниси бар диссертациянын жыйынтыктарын пайдалануу деңгээли
  - 5.1. Тармактар аралык деңгээлде.
6. Прикладдык мааниси бар диссертациянын жыйынтыктарын кеңири пайдалануу боюнча сунуштар
  - 6.1. Кеңири пайдаланууну талап кылат.

5. Алынган жыйынтыктардын практикалык мааниси.

Илимий изилдөөнүн натыйжалары, бүтүмдөрү кыргыз жана англис тилинин грамматикасын теориялык жактан салыштырып изилдөөгө негиз болуу менен, тектеш эмес тилдердин типологиясын, салыштырма лексикологиясын, стилистикасын жана грамматикасын окутууда теориялык база болуп бере алат. Ошондой эле, изилдөөнүн натыйжаларын англис тилинин грамматикасын, стилистикасын, лексикологиясын окутууда кошумча материал катары кеңири колдонууга болот. Ушул жагдайлар изилдөөнүн практикалык маанисин айгинелейт.

6. Диссертациянын негизги жоболору, натыйжалары жана корутундуларынын жарыяланышы, тастыкталышы.

Изилдөөнүн жүрүшүндө У. Шекспирдин «Ричард III» трагедиясын кыргыз тилине которуудагы өзгөчөлүктөр илимий негизде аныкталды. Диссертациялык изилдөөнүн натыйжаларын толук чагылдырган КР Президентине караштуу УАК тарабынан диссертациялардын материалдарын жарыялоо үчүн сунушталган илимий басылмаларда 12 илимий макала, анын ичинен импакт-фактору 0,1ден кем эмес журналдарда 4 илимий макала жарыяланган:

1. Шабданалиев, Н. А. Ричард III трагедиясына жана кытай жомогу Чан Э жана Хоу Иге адабий талдоо жана алардын котормосу [Текст] / Н. А. Шабданалиев, С. Ч. Мамбеталиева // «Ала-Тоо» эл аралык ун-нин бас. – 2021. – № 3. – 230-239-б. – То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46655909>.

2. Шабданалиев, Н. А. Фольклор текстерин которуудагы лингвистикалык эквиваленттүүлүктүн ыкмалары [Текст] / Н. А. Шабданалиев, С. Ч. Мамбеталиева // Кырг. Эл аралык ун-нин жарчысы. – 2021. – № 3 (44). – 98-102-б. – То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://muk.iuk.kg/wp-content/uploads/2021/12/Vestnik-MUK-3-44-2021.pdf>

3. Шабданалиев, Н. А. Кытай жомокторун кыргыз тилине которуудагы морфологиялык каражаттардын колдонушунун өзгөчөлүктөрү [Текст] / Н. А. Шабданалиев, С. Ч. Мамбеталиева // Н. Исанов атын. Кырг. мамл. курулуш техн. архитектура ун-нин жарчысы. – 2021. – № 2 (72). – 217-222-б. – То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46696911>.

4. Шабданалиев, Н. А. У.Шекспирдин "Ричард III" трагедиясындагы сырдык сөздөрдүн англис тилинен кыргыз тилине которулушу [Текст] / Н. А. Шабданалиев // Кырг. Эл аралык ун-нин жарчысы. – 2021. – № 3 (44). – 163-168 б. – То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://muk.iuk.kg/wp-content/uploads/2021/12/Vestnik-MUK-3-44-2021.pdf>.

5. Шабданалиев, Н. А. Семиолингвистические средства при переводе произведений У.Шекспира “Ричард 3” и “Отелло” на кыргызский через русский язык [Текст] / Н. А. Шабданалиев // Кырг. Эл аралык ун-нин жарчысы. – 2015. – №2 (28). – 150-155-б. – То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://east.iuk.kg/wp-content/uploads/2022/01/vestnic2282015.pdf>.

6. Шабданалиев, Н. А. У.Шекспирдин "Ричард III" трагедиясындагы семиотикалык бирдиктер жана алардын котормодогу берилиши [Текст] / Н. А. Шабданалиев // Н. Исанов атын. Кырг. мамл. курулуш техн. архитектура ун-

нин жарчысы. – 2021. – №2 (72). – 223-227-б. – То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=46696913>.

7. Шабданалиев, Н. А. У. Шекспирдин "Ричард III" трагедиясындагы стилистикалык каражаттардын англис тилинен кыргыз тилине которулушу [Текст] / Н. А. Шабданалиев, К.З. Караева // Н. Исанов атын. Кырг. мамл. курулуш техн. архитектура ун-нин жарчысы. – 2021. – 4 (74). – 615-619-б. – То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=48073215>

8. Шабданалиев, Н. А. Stratification of bilingualism in Kyrgyzstan in the context of leading languages [Текст] / Н. А. Шабданалиев, А. З. Закиров, Г. А. Тургунова, Г. О. Ибраимова // «Linguistics And Culture Review» журналы, негиздөөчү: American Linguist Association. – 2021. – 5-том, №S2. – 366-374 -б. – То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://elibrary.ru/item.asp?id=47512627>

9. Шабданалиев, Н. А. Semantic Mutuality in Concepts and Reflection of National Cultural Specificity in Their Transformation Based on Chingiz Aitmatov's Works [Текст] / Н. А. Шабданалиев, З. К. Караева, М. В. Пименова, Г. А. Тургунова, Г. О. Ибраимова // «Open Journal of Modern Linguistics» журналы. – 2021. – Vol.11 No.4. – 621-629-б. – То же: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=1113137>.

7. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна шайкеш келиши.

Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максаттарына жана милдеттерине, жүргүзүлгөн изилдөөлөргө, алынган жыйынтыктарга дал келет. Авторефераттын кыргыз, орус, англис тилдеринде резюмеси бар.

8. Диссертациянын мазмунунда кездешкен айрым кемчиликтер.

1. Диссертацияда “Ричард 3” трагедиясы орус тилиндеги вариантына салыштырылып, ошол тексттин негизинде анализ жүргүзүлгөнбү же англис тилиндеги нускасыбы, так аныкталган эмес.

2. Белгилүү болгондой, кыргыз көркөм котормо тарыхында чет тилинен которулган чыгармаларга карата сын-пикирлер жазылып турган. Ошол илимий макалаларга да анализ жасалган эмес.

3. Жыйынтыгында англис тилинен кыргыз тилине которуудагы негизги көңүл бурула турган грамматикалык жана семантикалык белгилер көрсөтүлгөн эмес.

4. Алынган маалыматтарда, айрым мисалдарда шилтемелер так көрсөтүлгөн эмес (101-б., 111-б., 113-б. ж.б.)

5. Көрсөтүлгөн мисалдарда англисче же кыргызча варианттары, котормолору берилбей калган, мындай шартта тил билбеген адам үчүн кайсы көйгөйдү мисалга алып, анализдеп жатканы так билинбей калган (90-б., 92-б., 95-б., 101-б.)

6. Иште стилистикалык жана техникалык айрым мүчүлүштүктөр орун алган.

7. Иште айрым орфографиялык, пунктуациялык каталар кездешет (144, 152, 154-бб.).

Бирок бул сын-пикирлер корголуп жаткан диссертациянын мазмунуна, анын ийгиликтерине таасир этпейт жана диссертанттын мындан аркы иштеринде эске ала жүрүүсүн шарттайт.

9. Диссертациянын Кыргыз Республикасынын КР Президентине карташтуу Улуттук аттестациялык комиссиянын окумуштуулук даражаларды ыйгаруу боюнча жобосуна дал келиши.

Шабданалиев Нурбек Аманбековичтин “У. Шекспирдин «Ричард III» чыгармасынын котормосуна лингвопоэтикалык анализ” деген темада 10.02.20 – салыштырма-тарыхый, типологиялык жана тектештирме тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши КР Президентине караштуу УАКтын кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына жооп берет. Диссертация Ош мамлекеттик университети жана Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетине караштуу

филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын коргоо боюнча түзүлгөн К 10.22.648 диссертациялык кеңешке 10.02.20. – салыштырматарыхый, типологиялык жана тектештирме тил илими адистиги боюнча коргоого кабыл алууга сунушталат.

Эксперттик комиссиянын мүчөсү
Кыргыз-Түрк “Манас”
университетинин профессору
филология илимдеринин доктору

Найманова Ч. К.
06.03.2024

Эксперттик комиссиянын мүчөсүнүн колун тастыктайм:
Окумуштуу катчы, ф.и.к., доцент

Г. О. Ибраимова

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
К. КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. И. АРАБАЕВА

КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ

С.Т. Иман О.К.